

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ธรรมาธิปไตยเป็นการยึดเอาธรรมเป็นหลักหรือเอาความถูกต้อง ถือความดีงาม พิจารณาตัดสินด้วยสติปัญญาอันบริสุทธิ์วินิจฉัยตัดสินที่ถูกต้องที่สุด ดีที่สุดเท่าที่มองเห็นด้วยการค้นคว้ารับฟังแสวงหาความจริงอย่างที่สุดด้วยการคิดถึงที่สุดและอย่างจริงในที่สุดการกระทำอะไร สิ่งนั้นต้องเกิดขึ้นจากสุดยอดแห่งสติปัญญา สุดยอดแห่งคุณธรรม^๑ ผู้วิจัยมีทรรศนะว่า รูปแบบการปกครองแบบธรรมาธิปไตยนั้นยังเป็นเพียงอุดมคติทางการปกครองเท่านั้นยังไม่มีที่ใดที่นำรูปแบบนี้ไปใช้ในการปกครองในปัจจุบัน แต่ถ้านำเอาหลักการธรรมาธิปไตยไปใช้ในรูปแบบการปกครองใดรูปแบบนี้สามารถทำได้ เหมือนธรรมาธิปไตยจะมีหลักเชื่อมโยงให้เกิดความสมดุลในรูปแบบการปกครองนั้น ธรรมาธิปไตย การปกครองที่ดีเลิศตามนัยแห่งพุทธศาสนา คือ ธรรมาธิปไตย(ธรรมะสนธิกับอธิปไตย) ได้แก่ การยกย่องธรรมะให้เป็นใหญ่ทั้งในหมู่ผู้นำและประชาชนทั่วไป มีการเทิดทูนผู้มีคุณธรรมให้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน

๕.๑.๑ หลักธรรมาธิปไตยในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ธรรมาธิปไตย หมายความว่า มีธรรมเป็นใหญ่ หรือจะหมายความว่า การถือธรรมเป็นใหญ่ เป็นหลักในการบริหารจัดการ ซึ่งมาจากศัพท์ว่า ธรรม + อธิปไตย ความหมายในที่นี้ คือแนวคิดใช้ธรรมะเป็นสำคัญไม่ว่าจะเป็นระบอบ หรือตัวผู้บริหาร ก็จำเป็นต้องมีธรรม นำการบริหารจัดการทั้งสิ้น ธรรมาธิปไตยเป็นแนวความคิดที่ถือธรรมเป็นหลักชัยแห่งการบริหาร จัดการบ้านเมืองหรือองค์กรให้มีความเจริญก้าวหน้ามั่นคง สร้างความสามัคคีปรองดอง คนในชาติและเป็นที่ยอมรับของคนทุกฝ่าย ผู้เข้ามาสู่อำนาจจะต้องเป็นผู้ที่มีธรรม โดยธรรม และเพื่อธรรม การปกครองระบบนี้จึงไม่ใช่ทฤษฎีที่ว่าด้วยระบบการปกครอง อย่างเช่นระบบการปกครองทั่ว ๆ ไปในปัจจุบันอย่างที่ชาวตะวันตกเข้าใจกัน ซึ่งอาศัยความถูกต้อง ความดี หรือเหตุผล เป็นที่ตั้งนั้นยังไม่พอที่จะให้เป็นหลักสำคัญทางการเมืองได้และจะให้ป็นระบอบการปกครองยิ่งไม่ได้ เพราะธรรมาธิปไตยไม่ใช่ระบอบการปกครอง แต่อาจใช้ธรรมาธิปไตยเป็นหลักสำคัญทางการเมืองได้ ผู้ปกครองจะต้องรู้ธรรม คือเข้าใจเหตุการณ์และปัญหา ทางด้านการเมือง, สภาพทางสังคม และทางด้านเศรษฐกิจ ผู้ปกครองจะต้องเป็นธรรม

^๑พระเทพเวที(ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พุทธศาสนากับสังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๒), หน้า ๑๑ - ๑๓.

คือเมื่อรู้เข้าใจแล้วจะต้องใช้วิธีดำเนินการหรือแก้ปัญหาอย่างเป็นธรรม อย่างถูกต้องตามที่ควร และจะต้องใช้วิธีการที่ดีงามด้วย ผู้ปกครองจะต้องมีธรรม คือต้องยึดมั่นในความดีงามทั้งทางกาย วาจา ใจ ผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้ชอบธรรม คือเป็นผู้ปกครองตามกติกาสังคมหรือระบอบการปกครองอันเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้นโดยสุจริต และผู้ปกครองจะต้องสร้างธรรม คือทำให้เกิดความเป็นธรรมในกิจการต่าง ๆ ของรัฐหรือสังคม ต้องทำให้ประชาชนเป็นคนมีธรรม ประจำใจและตัดสินใจต่าง ๆ โดยใช้เหตุผลและความดีงามเป็นหลักการ

๕.๑.๒ หลักการบริหารขององค์กรส่วนท้องถิ่น

หลักการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจ หรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีอำนาจการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือเพียงบางส่วนในการบริหารท้องถิ่นตามหลักการที่ว่าถ้าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลของท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีองค์กรของตนเอง อันเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลกลาง โดยให้องค์กรอันมิได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาล มีอำนาจในการตัดสินใจและบริหารงานภายในเขตอำนาจของตน และมีโครงสร้างการบริหารองค์กร คือ ๑) หลักการวางแผน ๒) หลักการจัดองค์การ ๓) หลักการบังคับบัญชา ๔) หลักการประสานงาน และ ๕) หลักการควบคุมในการปฏิบัติงานนั้น ซึ่งการบริหารเป็นการร่วมกันทำงานอย่างเป็นกระบวนการกลุ่มบุคคล โดยใช้ทรัพยากรการบริหารเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน และสิ่งสำคัญจะต้องทราบถึงประโยชน์ ข้อจำกัดและอุปสรรคของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร

๕.๑.๓ วิเคราะห์หลักการบริหารองค์กรส่วนท้องถิ่นตามหลักธรรมาธิปไตย

ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักธรรมาธิปไตยในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น พบว่า ในปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ตามนโยบายที่กำหนดไว้ในโครงสร้างการบริหารแต่ก็เกิดปัญหาในภาพรวมไม่ว่าการวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชา การติดต่อประสานงาน และการควบคุมเกิดความไม่สมดุล จึงทำการบริหารงานตอบสนองความต้องการของประชาชนไม่ทั่วถึงและเกิดการร้องเรียนในหลาย ๆ แห่ง ซึ่งเกิดจากการบริหารงานไม่ชัดเจนตามภาระงาน ฉะนั้น ถ้านำหลักธรรมาธิปไตยมาบูรณาการและประยุกต์ใช้จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่สำหรับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่พร้อมทั้งมีความซื่อสัตย์ ประชาชนก็เกิดศรัทธาและความเชื่อมั่น

ในการทำงาน นั้นหมายความว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนรวมในเชิงนโยบายก่อนแล้ว เพราะหลักธรรมาธิปไตย คือ การบริหารที่ยึดส่วนรวมเป็นหลักพร้อมกับการมีเหตุผล ทุกฝ่ายสามารถแสดงออกได้นอกจากนั้นแล้ว ผู้บังคับบัญชาก็ต้องฟังผู้ใต้บังคับบัญชาด้วย เมื่อภายในองค์กรเกิดการบริหารงานด้วยคุณธรรม จริยธรรมทุกอย่างที่เป็นภาระงานทั้ง ๕ ด้านก็จะถูกนำมาปฏิบัติเชื่อมโยงกันก็จะทำให้ประชาชนที่เป็นผู้มารับบริการเกิดความพอใจและประทับใจสุดทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ประสบผลสัมฤทธิ์ด้านการบริหารองค์กรตามแผนงานและนโยบายที่กำหนดไว้ทุกประการ

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยหลักธรรมาธิปไตยในพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อการบริหารสังคมปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

หลักธรรมาธิปไตยในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงยกย่องว่าเป็นหลักธรรมที่มีความเหมาะสมกับการบริหารองค์กร และการปกครองสังคมซึ่งมีหลักธรรมาธิปไตย คือ

๑) ธรรมาธิปไตยเป็นหลักการ (หลักการบริหาร) การบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยมีการปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่สำคัญ ๆ ทุกคนควรจะต้องรับรู้รับทราบ ร่วมกันตัดสินใจ และร่วมกันทำ รวมทั้งการใช้หลัก การบริหารแบบพี่น้อง มีปัญหาหรือเรื่องอะไรที่สำคัญ จะปรึกษาผู้อาวุโส ซึ่งเป็นที่เคารพของทุกคน ไม่มีการเข้มงวดมาก มีการให้รางวัลและพร้อมที่จะไม่ให้รางวัลแก่คนที่ไม่ดี มีอะไรก็จะพูดกันแบบตรงไปตรงมา ดูผู้อาวุโสเป็นต้นแบบ สำหรับผู้บริหารระดับกลางจะต้องศึกษาการบริหารและวัฒนธรรมของหน่วยงานของตน เพราะการบริหารแต่ละคนไม่เหมือนกัน ต้องปรับรูปแบบการบริหารของเราให้เข้ากับนายได้ วิธีการพูดหรือนายบางคนก็ไม่เหมือนกัน ต้องศึกษาว่านายเป็นอย่างไร ของคณะเป็นอย่างไร

๒) ธรรมาธิปไตยเป็นหลักเหตุผล องค์กรยังขาดการรับฟังเหตุและผลจากประชาชน ควรมีความเป็นกลางในการบริหารโครงการต่าง ๆ ขอให้ใช้หลักในการตัดสินใจไม่เอนเอียงแก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือเห็นแก่พวกพ้อง บริหารงานให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับเป็นที่ยอมรับของคนทุกฝ่าย และองค์กรควรรับฟังเหตุและผลของประชาชนด้วยความเป็นกลางไม่ชี้นำ ส่วนบริหารโครงการที่ต้องจัดสรรให้หมู่บ้านควรใช้หลักในการพิจารณาจากปัญหาที่ต้องแก้ไขเร่งด่วนก่อน

๓) ธรรมาธิปไตยเป็นหลักความจริง ทุกฝ่ายต้องมีการเคารพความคิดเห็นของแต่ละบุคคล ข้อมูลของแต่ละฝ่ายควรที่มีความชัดเจนถูกต้อง และผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมคิด ร่วมเสนอความคิดเห็น และเคารพการกระทำของบุคคลอื่น ผู้บริหารและข้าราชการในองค์กรต้องศึกษากฎหมายและระเบียบ เพื่อใช้เป็นเครื่องในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามระเบียบ และข้อบังคับเป็นที่ยอมรับของประชาชนทุกฝ่าย

๔) ธรรมาธิปไตยเป็นหลักความถูกต้อง การปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายบริหารและข้าราชการและเจ้าหน้าที่ ต้องถูกต้องซื่อสัตย์ยึดถือระเบียบวินัย มีความต้องการให้บุคลากรในองค์กรมีความสนใจเอาใจใส่ประชาชน และให้ยึดหลักความถูกต้องเป็นธรรม เสมอภาค แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนได้ตรงกับความต้องการ ปลุกจิตสำนึกให้บุคลากรทุกส่วนในองค์กรยึดหลักความถูกต้องตั้งามซื่อสัตย์ อุดหนุน จริ่งใจมีระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคมและกำหนดกรอบการบริหารงานตามอำนาจหน้าที่ให้ถูกต้องทุกขั้นตอน

๕) ธรรมาธิปไตยเป็นหลักความเป็นธรรมเป็นประมาณในการบริหารจัดการต่าง ๆ ให้ผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่ยึดหลักคุณธรรมมีภาวะผู้นำ ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชน ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารควรยึดหลักคุณธรรม ด้วยการยึดมั่นในความถูกต้องตั้งามโดยรณรงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นคนไทยมีความซื่อสัตย์ จริ่งใจ ขยัน อุดหนุน มีระเบียบวินัย ยึดหลักภาวะผู้นำที่ดี และปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชน โดยเฉพาะการ ครองตน ครองคน ครองงาน

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาการบริหารองค์กรปกครองอื่นในปัจจุบัน เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง หรือความสอดคล้องกันในระดับของการบริหาร

๒) ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงานตามธรรมาธิปไตย

๓) ควรหาการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาธิปไตย

๔) ควรมีการศึกษาการบริหารสังคมตามหลักธรรมอื่น ๆ ในเชิงคุณภาพเพื่อเปรียบเทียบกับเชิงปริมาณและเจาะลึกในบางประเด็น

๕) ควรศึกษาการบริหารตามหลักทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีหลักธรรม คุณธรรม จริยธรรม การรู้จักสร้างน้ำใจ แรงจูงใจ และหลักธรรมอื่นตามความเหมาะสมกับการบริหารต่าง ๆ